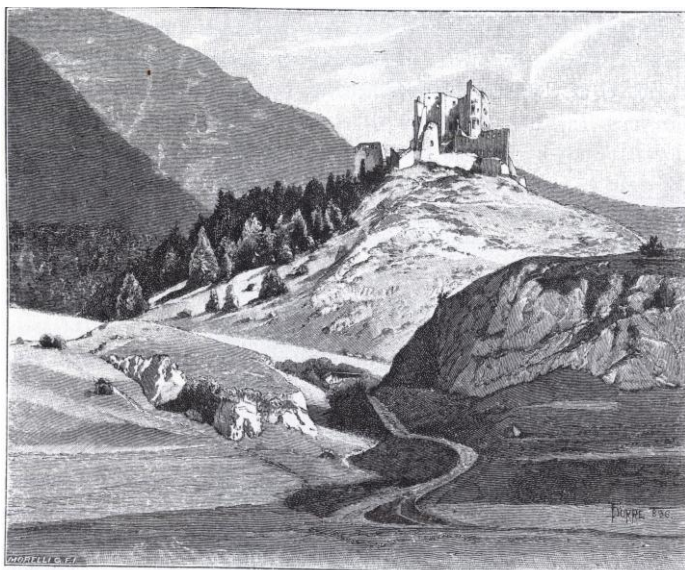

Mindent egy lapra!

Földtani térképeket egykoron nem csak geológusok készítettek. Ilyen például Liptó vármegye 1873-ban kiadott földtani térképe, melyet a XIX. század egyik polihisztora, Majláth Béla készített. Mint a megye főjegyzője azonban nem csupán földtani, hanem közigazgatási, képviselőválasztási adatokat is megjelenített térképén, sőt, még a postaállomások, vadászházak és korcsmák helyét is jelezte.

Az 1831-ben, Andrásfalván született Majláth Béla Temesváron volt joghallgató, amikor kitört az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc. Önkéntesnek jelentkezett és 17 csatában vett részt, míg végül 1849 szeptemberében osztrák fogságba esett. Szökése után egy évig bujkált, majd 1853-ban mérnöki tanulmányokba kezdett a pesti egyetemen, de végül azt is félbehagyta. Ezután családja andrásfalvi birtokán gazdálkodott, közben franciául, angolul, olaszul tanult és a hazai szláv nyelveket is elsajátította. Ekkoriban verseket is írogatott. 1867-ben Liptó vármegye főjegyzőjévé, 1875-ben alispánjává választották, de két év múlva megbuktatták őt. 1879-től 1893-ig az Országos Széchényi Könyvtár őreként működött, közben 1880-ban a Magyar Tudományos Akadémia a tagjai közé választotta. A történetírás történészként, régészként, bibliográfusként emlékszik rá.

Majláth írta meg a XIX. század végén megjelent, 21 kötetes, mintegy 13 000 oldal terjedelmű, *Az Osztrák–Magyar Monarchia Írásban és Képben* című, történelmi–földrajzi–néprajzi leírásokat tartalmazó sorozatának Liptó megyéről szóló fejezetét, melyből az itt megjelenő képek is származnak. A megye bemutatását így kezdi: „A Vág felső folyásának azt a szakaszát, a melyet éjszak-keleten és éjszakon a Magas-Tátra törzse és láncolata, délen az Alacsony-Tát-ra, nyugaton a Nagy-Fátra hegység fő gerinczei szegélyeznek, a hosszas négyszög alakú Liptó-megye foglalja el. ... E magas hegységektől környezett és borított megye tájképi szépségekre és vadregényes jellegére nézve hazánknak legszebb, legérdekesebb részei közé sorozható. A felhőkbe eredő hegyormok itt kupolaalakú, amott megszakgatott csúcsaikkal, omladékos, itt-ott havas barázdákkal s fenyveserdő borította oldalaikkal tekintenek le a Vág völgyének hullámos lapályára, hol a Vág folyó két partján majd a folyó szélére települve, majd beljebb a hegyek töve felé dombok lejtőjén elhelyezkedve sorakoznak egymás mellé az általában apró

Likava vára.

helységek fehér házaikkal, szalmafedéses viskóikkal, melyek közül magasan kiemelkednek a templomok tornyai s itt-ott egyes tornyos urasági kastélyok. A megye nyugati végén Likava vára, keleti szélén Liptó-Új-vár sötétlő bástyafalai, omladékai a régen letűnt századok történeteiről regélnek; az egész megye közepén végig vonuló vasút robogó vonatai s itt-ott egyes gyárak füstölgő kéményei ellenben az új idők, az új kor-szellem, a mai élet haladásának hirdetői.”

A stureczi hágó.

A sorozatnak e kötete 1898-ban jelent meg, és az, hogy Majláthot kérték fel Liptó vármegye bemutatására, nem véletlen – hatalmas ismerettel rendelkező szülőföldjéről. Ezt bizonyítja már 1873-ban megjelent térképe is: *Egy lap Liptó Vármegye ismertetéséhez*. S hogy nem hazudik, tényleg egy lapon minden fontos adat megtalálható a megyéről, a térkép alcíme jelzi: *Közigazgatási, törvénykezési, képviselőválasztási, újonczozási, egyházi, adó, közegészségi, úti, rendszeti beosztása. Földtani térképe* – ez utóbbi nagy betűkkel szedve. A térképre rátekintve valóban annak földtani tartalma ötlük leginkább szemünkbe: a különböző korú és típusú képződményeket színezéssel választotta el egymástól. Azt, hogy elmélyedt a megye földtanában, jelzi a negyed évszázaddal később megjelent könyvfejezetében olvasható földtani leírás is:

„Liptómegye hegységeinek magját a gnájsz és a granit teszi. A Fáttra hegység granit alapját körülölelő mészhegység hazánk északnyugati részének a legkiterjedtebb mészhegysége. Az Alcsöny-Tátrának kelet-nyugati irányban vonuló lánczolata a szepes-gömöri hegységhez kapcsolja Liptómegye déli hegyvidékét. A Kárpátok rendes jellegét, a sima hátat és kupola-alakot Liptómegye hegygerincei egészen megtagadják s olyan különös és szeszélyes idomokat öltenek, a milyenek a Kárpátok triasz, jura és kréta korú mészkő és dolomitből álló hegyormai szoktak lenni. Nagyfotosságúak a lösznemű agyagrakodmányok, melyek az egész Tátra medenczeit bekerítik s a megye legtermékenyebb földjét alkotják. A hegységek érczekben és nemes fémekben szegények; fordul ugyan elő bennök aranytartalmú antimon, ólom, réz, ezüst, sőt itt-ott termés arany és barna vaskő is, de ezek bányászatilag csekély fontosságúak.”

Majláth térképét körbeöleli egy vastag „keret”, melyen táblázatok tucatjaiban ismerteti Liptó vármegye „minden” adatát. Itt részletezi, hogy a megye különböző földrajzi egységeit (Központi Kárpátok, Felső Tátra, Alsó Tátra, Mívelt terület) milyen kőzetek építik fel. Külön táblázatban összesíti a területen található ősmaradványokat.

Az *Ásvány-vizek* táblázatból megtudhatjuk, hogy 1872-ben Liptó vármegyében 3 fürdő volt (Koritnicza, Lucski és Zseleznuo), valamint 27 gyógyforrás. A települések közül 10 volt mezőváros, 129 falu, 25 pusztas és 27 telep. A *Földmívelési területek* majd’ fele erdő volt, körülbelül harmadannyi legelő és szántóföld. A 233 darab gyáripari egység közül 141 volt *lisztgyár*

Koritnicza fürdő.

(valószínűleg malom) és 55 *szeszegetés-gyár*. A harmadik legtöbbből, a *deszkagyárból* 21 darab volt a megyében. Kézműiparosok közül a legtöbbben bőrfeldolgozással foglalkoztak (450 önálló vállalkozó), 340-en fémfeldolgozással és 143-an szövettel.

Gőzfűrész a Vág mellett, Liptó-Szent-Miklósnál

Érdekes adatokat tartalmaz az *Arányosítás* táblázat is, melyből megtudhatjuk, hogy például 98 tanköteles gyermek és 1,33 tanító esett egy iskolára és 7,6 lélek egy lakóházra. Az *Országos beosztás* is jócskán eltért a mai rendszertől: Liptó vármegye 1872-ben például kincstárilag és bányahatóságilag Selmecebányához tartozott, tanügyi tekintetben Zólyomhoz, postaügyileg és honvédelmileg Pozsonyhoz, kereskedelmileg, katonailag és esküdtszékileg Kassához, középítéssel Árvához és közegésségileg Pesthez.

A megye egykori lakosságáról is sok minden megtudható: az 1870-es népszámlálás szerint a megye lélekszáma 79 273 fő volt, melyből 38 159 férfi és 41 114 nő. A férfiak közül 6379 tu-

Revuczai juhászok.

dott olvasni és 16 401 olvasni és írni is, míg a nőknél ezek a számok: 13 606 és 9520 voltak. Összesen 46 okleveles egyén volt a megyében: 28 ügyvéd, 11 orvostudor, 2–2 mérnök, sebésztudor és állatorvos és 1 bölcsésztudor. A 208 megyei hivatalnok közül 41 állami, 26 királyi, 41 megyei, 33 egyházi és 67 városi volt. A közrendre összesen 19-en ügyeltek: 2 csendbiztos, 3 pandur tizedes, 2 lovas-pandur és 12 gyalog pandur. Tűzrendészetileg volt a megyében 147 tűzi fecskendő, 32 biztosító-ügynökség és 1 kéményseprőmester.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2022/20. számában.)